

4. Razsípala je vesna cvet
Po zemlji tihi in žalóbní
Ter oživéla ves je svet,
Zavila v kras ga je čaróbní.
5. Vsadila nade je v zemljó
In v srca tudi jih vsadíla,
Le tebe, srcece bolnó,
Le tebe vesna je zabíla.
6. Vetrec pomladánji piha,
Zemljo speóo mi budí,
Nóvo vse življenje diha,
Toge ní, bridkosti ní.
7. Gledam, nóvo te življenje,
Ki mi vstajaš iz zemljé;
Oj, zelenje, oj, zelenje,
Siliš mi v okó solzé!
8. Danes zrem lepote tvoje,
Jutri ni jim več sledú:
Isto je življenje moje! . . .
Oj čemú pač to, čemú? . . .
9. O pesemce moje žalóbné,
Kakó ste, kakó ste podóbné
Ledenim cveticam na oknu!
10. V temini ponočni vstvarila
Vas burje in mraza je sila,
Ledene cvetice na oknu!
11. In sila mrazú in viharja
Saj tudi, saj tudi vas vstvarja,
O pesemce moje žalóbné!

Vodnikovi pesmi: „Premaga“ in „Mirov god“.

Spisal Fr. Levec.

Ko sem leta 1883. meseca julija ob znani deželni slavnosti v ljubljanski realki ogledoval prezanimivo razstavo zgodovinskih predmetov in kulturno-imenitnih stvarij, opozoril me je njé varuh g. E. L. na trak od rožnato-rudeče svile.

Trak je bil blizu pol metra dolg in kakih 5—6 cm širok; na njem so bili z zlatimi črkami natisneni slovenski v bohoričici nekoliko nepravilno pisani verzi:

„Zefarja sta vgnala
Hud vojskini krik,
Franzосу pa dala
Pravizhen mejnik.

Mladenzhe vuhájo,
Kdár stavio mejô,
Naf plefat ravnajo,
Nam godze dajô.

Spomin bo; kdaj smóte,
Kdaj spor je minul,
Kdaj mir nam dobróte
Na zemlo izsul.

Plefajmo, posablen
Pober se prepír,
Vukajmo, povablen
S' nam rajat li mir!“

Na d verzi je vtisnena vinjeta, na kateri se poljubujeta dva golobčka; na vinjeti pod verzi se igrata dva genija.

Verzi so mi bili znani. Vodnikovi so! In bereš jih lahko v Levstikovem izdanji Vodnikov pesmij na 32. in 33. strani pod naslovom „Premaga“.

Gospod váruh deželni razstavi mi omeni, da se ti Vodnikovi verzi odnašajo na znani vladarski kongres v Ljubljani leta 1821. Jaz se hipoma domislim, da je v Vodniku poleg teh verzov postavljena letnica „1814“. Vrhu tega se mi je zdelo, da je pesem devati v tisti čas, ko sta cesarja Franc I. in Aleksander I. ugnala Napoleona I., a ne v leto 1821., ko so se cesar avstrijski, car ruski, kralj napolitanski in mnogi drugi knezi in oblastniki zbrali v Ljubljani, da bi, kakor je rekel Metternich v okrožnici svoji, uničili „die tyrannische Macht der Rebellion und des Lasters“, zlasti da bi udušili uporno gibanje na Italijanskem. Tudi omenim g. váruhu, da leta 1821., ko je zboroval v Ljubljani vladarski kongres, Vodnika ni bilo nič več med živimi, kajti umrl je bil že 8. januarija 1819. leta.

G. váruh mi na to odgovori, da je trak poslal v razstavo g. dr. Karl vitez Bleiweis-Trsteniški ter vrhu tega povedal, da je trak spomin na ljudsko veselico, katero so priredili Ljubljančanje l. 1821. v njih mestu zbranim vladarjem. In to, kar meni, pripovedoval je g. váruh najbrž tudi drugim obiskovalcem deželne razstave. Vsaj kakih štirinajst dnij pozneje je „Slovenski Narod“ (1883, št. 167. od 24. julija), opisuje deželno razstavo v realki, poročal tako: „Pod št. 140. razstavil je g. dr. Bleiweis-Trsteniški rudeč svilen trak, kakeršni so se delili v kongresni dobi (l. 1821.) pri ljudske veselici kmetskim dekletom. Na tem traku tiskani so naslednji Vodnikovi stibi:

Cesarja sta vgnala
Hud vojskini krik,
Francozom (sic!) pa dala
Pravičen mejnik i. t. d. i. t. d.

Jednak zeleno-svilen trak (pravi „Slovenski Narod“) hrani se v deželnem muzeji. Na njem je tiskana znana Vodnikova pesen:

Póbiči, punčike,
Spletajte venčike i. t. d.

ki se je med prebivalstvo delil o drugej priliki.“

Tako „Slovenski Narod“.

Z glavo sem majal, ko sem čital te stavke; kajti trditev v njih izrečena, zdela se mi je očitno napčna, če tudi sam nisem védel, kako bi jo ovrgel.

Slučajno pridem nekoliko tednov pozneje na Dolenjskem v veliko družbo, ki se je razgovarjala o bivši deželni razstavi. Jaz omenim tudi tistega trakú, ki mi je delal toliko preglávica ter citiram Vodnikove

verze na njem. Na to se oglasi neka čestita dama, da tudi ona že blizu šestdeset let hrani takov trak, samó da ni rudeč, ampak zelen. In da izdatno podpre in podstavi besede svoje, prinese mi trak drugi dan kazat. In res! Trak je bil ves takov, kakor oni v deželni razstavi, imel je vtisnene tiste verze, tiste vinjete, samó zelen je bil, a ne rudeč. Naravno, da sem vprašal damo, kje, kedaj in kako je dobila ta zanimivi trak.

Pové mi, da je bil njé oče za francoske okupacije župan („maire“) v Planini in da ga je to dostojanstvo dičilo tudi še nekoliko let po avstrijski reokupaciji. Ko so si Avstrijani l. 1813. iz nova osvojili Kranjsko, bila je v ta veseli spomin leto pozneje (l. 1814.) v Ljubljani velika národna slavnost, h kateri je moral tudi planinski župan privedi nekoliko parov najlepših kmetskih deklet in najgorših fantov, ki jih je mogel dobiti v veliki svoji županiji. Pri narodni slavnosti so tem brdkim dekletom in fantom pripeli čez prsi rudeče in zelene trakove z Vodnikovo pesmijo, in v spomin je tudi planinski župan prinesel domóv takov trak, hranil ga mnogo let ter napósled kot obiteljsko svetinjo ostavil svoji hčeri.

Ker je dama videla, kako me zanima trak, izročí mi ga v dar, rekoč: „Saj vé m, da bode pri Vas tudi dobro shranjen!“

Srečen lastnik interesantnega trakú sem mislil, da moram stvari priti prav do dnà ter za trdno pozvédeti, kaj je Vodnika napotilo, da je zložil ter na trakove od rudeče in zelene svile dal natisniti verze svoje.

In radovednosti svoji sem mogel ugoditi prej, nego sem pričakoval. Te dni najdem v nekdanjem ljubljanskem nemškem časopisu „Carniolia“ (l. 1839, list 20., 21. in 22.) članek „Vaterländische Erinnerungen“. V njem pisatelj H. v. C. (osta, oče) opisuje slavnost, ki jo je Ljubljana, takrat še stolica kraljevstva ilirskega, priredila l. 1814. iz veselja, da se je 30. maja 1814. l. sklenil prvi pariški mir in da se je ž njim spet povrnilo avstrijsko gospostvo v deželo kranjsko.

Ta slavnost je trajala tri dni: 10., 11. in 12. julija 1814. in praznovala se je z vso narodno navdušenostjo, z vsem cerkvenim bleskom, z vsem oficijalnim in vojaškim očitnim skazovanjem in velikolepjem.

Prvi dan so ob 8. uri zjutraj zastavili vojaki pešci in huzarji v dolgih vrstah dunajsko cesto, gosposke ulice, novi trg, glavni trg do škofije, in grom topov z ljubljanskega gradú je ob 9. uri naznanjal urbi et orbi, da je v Ljubljano prijezdil posebni mirovni kurir, katerega je spremljalo na konjih 24 postiljonov po omenjenih ulicah v škofovo palačo. Tam je stoloval prevzvišeni dvorski komisar Fr. grof Saurau, in temu je mirovni kurir izročil depešo, naznanjajočo, da je sklenjen mir.

Potem jezdi kurir z isto depešo h glavnemu guvernerju ilirskega kraljevstva, njegovi prevzvišenosti fem. baronu Lattermannu v zdanjo deželno hišo („k. k. Burg“), kjer so bili zbrani vsi dostojanstveniki in vse plemstvo kranjske dežele. Glavni namestnik se na to odpelje, spremljan od huzarjev, plemstva in dostojanstvenikov, k dvorskemu komisarju grofu Saurauvu ter ga odvéde k slovesni maši v stolno cerkev, kjer je imel primerni govor tedanji stolni kaplan Dagarin, mašo pa je bral in Te Deum zapel namestni škof Ricci. Glavne dele slovesne sv. maše so vojaki pred cerkvijo pozdravili s petkratnim streljanjem iz vseh pušek in na grádu so jim topovi odgovarjali s sto in dvajsetimi stréli.

Po cerkvenem opravilu je fem. baron Lattermann na rotovži dvema meščanskima nevestama slovesno izročil vsaki po 100 gld. dote, delila se je miloščina (420) mestnim ubožcem; bolni vojaki so dobili denarja in celó jetniki 1900 hlebcev kruha. Opoludne je glavni guverner pri sebi gostil plemstvo in dostojanstvenike, mestna občina pa na strelišči oficirje; 2000 vojakom po kasarnah so dali na občinske stroške vina, kruha in mesa. Zvečer je bila v gledališči slovesna predstava z glasnimi patrijotičnimi izjavami. Po gledališki predstavi je bilo mesto krasno razsvetljeno. Na mnogih hišah so se blesteli prelepi transparenti z več ali menj duhovitimi napisi, večinoma v nemškem in latinskem jeziku. Ne bom jih tukaj našteval, a omeniti moram vendar dveh, ker sta bila — slovenska.

Stolni dekan in generalni vikar Gollmayer je imel na svoji hiši št. 301. ta transparent:

„Iz Mofhkve pepéla	Per Lipcah se dela,
Evrop' sablefhi,	V' Paris' dosori.“

Mislím, da se ne motím, ako te verze pripisujem dr. Jakobu Zupanu, ki je bil tisto leto še kaplan v Šmariji; kajti očitno kažejo vsa svojstva Zupanovega pesnikovanja.

Na hiši grofa Aleksandra Auersperga št. 221., očeta Anastaziju Grünu, svetile so se besede:

Ljubimo cefarja dobrega, Slovenzi!“

Najlepše pa je bil razsvetljen ljubljanski grad, kjer je inžener Müller grádu na pročelje postavil 20 sežnjev visoko in 45 sežnjev dolgo kolonado iz korintskih stebrov, ki so se vsi svetili v lučicah, plamenih, vencih in trofejah.

Ljudstva se je po ulicah kar gnetlo, godba in petje sta se razlegala od vseh vogálov in kmetje in gospóda so kričali: „Vivat Franciscus!“ —

Drugi dan 11. julija, zbere se v mestni svetoválnici šest in trideset parov najlepših deklet in najgorših fantov z Notranjskega, z Dolenj-

skega in z Gorenjskega, po dvanajst parov iz vsake „kresije“. Godba jih spremi čez špitalske ulice pred frančiškansko cerkev; tam so jih na Ljubljani čakale bogato olepšane ladje. Na teh odrinejo po vodi gori na ljubljansko barje in ogromno število 180 ladij, vseh v zelenji, vencih in zastavah, odrine po vodi za njimi. Prišedši na barje, izkrcajo se na levem bregu Ljubljance, ravno nasproti izlivu Ižice. Tam na travniku grofa Vincencija Thurna je bil pripravljen prostor za ljudsko veselico. Olepšan je bil z maji in zastavami, postavljeno na njem gledališče, narejeni odri za odlične gledalce; kmetskim dekletom in fantom iz vsakega okrožja je bilo pripravljeno posebno plesišče in pogrnene so bile mize v posebnih treh jedilnicah, v katerih so jih gostili z jedjo in pijačo.

Opoludne 11. julija so Ljubljančanje povabili v gôste na svoj dom vse c. kr. vojaštvo, kolikor ga ni bilo v službi, in kazinsko društvo je pogostilo 270 mož, ki so bili v službi in jim vrhu tega še izplačalo dvadnevno plačo.

Popoludne se je v posebni, okrašeni ladji peljalo na barje dvanajst parov otrok, starih po osem do deset let, namreč dvanajst meščanskih hčera in dvanajst meščanskih sinov. In ob 5. uri popoludne je šla na Bregu na ladje vsa ljubljanska gospôda ter je veslala na veselišče. Mestni magistrat je posebno lepo in ukusno priredil ladjo, s katero so se na barje peljali njih prevzvišenosti grof Saurau, baron Lattermann in baronica Lattermannovka.

S petjem, godbo, plesom, pantomimami, dramatiškimi prizori, deklamacijami je narod, zbran na veselišči, zabaval došlo odlično gospôdo in posebno navdušeno se je pela cesarska pesem ter venčala v provizoričnem gledališči podoba cesarja Franca I.

V tem, ko so zgoraj omenjeni meščanski otroci pred cesarjevo podobo pokladali zelene veje, znamenje mirú, izročila je baronica Lattermannovka vsaki deklici in vsakemu dečku trak od zelene svile, na katerem so bili vtisnjeni z zlatimi črkami ti verzi Vodnikovi:

Pubizhi, punzhike,	Špletajte venzhike,	Trófilí, venzhali
Pulte marjetize	Šmarnize, kókalje,	Gas Premagavzhovo,
Slatize, svonzhize,	Kérfnize, pojdemo	Mil'mu porézhemo:
Danf mirov je gód.	Mirivzu naprot.	Franzhifhek, sdrav bod'!
	Tvoje fmo zvetize,	
	Se ti poklonimo,	
	Ponishno profimo:	
	Šmil' fe firot. *)	

*) Izmed teh štiri in dvajsetih meščanskih otrok, ki so se 11. julija 1814. udeležili ljudske veselice, živi, kolikor sem mogel dognati, zdaj samó še blagorodna gospa Trpinčeva, vdova g. Fjdelija Trpinca v Ljubljani. — V deželnem muzeji v Ljubljani je videti tudi portrét nekega dečka, ki se je udeležil te slavnosti. Iz podobe je možno posneti, kako so bili oblečeni ti meščanski otroci.

Kmetska dekleta in kmetski fantje iz vseh treh okrožij so se zabavali na svojih, vsakemu okrožju posebe odločenih plesiščih, a napósled defilirali z godbo pred prevzvišeno gospôdo ter o ti priliki izročali gospé glavni guvernerki različne pridelke in umetnine iz svojega okrožja. Gospa baronica Lattermannovka je pa ta trenutek vsakemu kmetskemu dekletu, vsakemu fantu pripéla na prsi svilen rudeč ali zelen trak, na katerega so bili tiskani Vodnikovi verzi:

„Zefarja sta vgnala
Hud vojkini krik,
Franzосу pa dala
Pravizhen mejnik.

Mladenzhe vuhájo,
Kdar stavio mejô,
Naf plefat ravnaajo,
Nam godze dajô.

Spomin bo; kdaj smóte,
Kdaj spor je minúl,
Kdaj mir nam dobróte
Na zemlo izsul.

Plefajmo, posablen
Pober se prepír,
Vukajmo, povablen
S' nam rajat si mir!* *)

Zdaj pa se začuje kanonada in turška muzika od Krima doli. Postojinski okrožni glavár Jurič je na ladjah pripeljal od Vrhnike doli vso notranjsko gospôdo. Godci so bili oblečeni kakor turški janičarji, na ladji je bilo prirejeno jako okrašeno plesišče.

Narod se je veselil na to do poznega večera.

Zvečer je šla vsa gospôda na ladje in tu se je začelo še le pravo petje in — pitje. Glavni guverner je na ladji svoji pogostil vse odličnjake z izborna večerjo in še le ob 11. uri zvečer se je vse brodovje vrnilo proti Ljubljani. Vso pot so se užigali umetální ognji, na dveh posebnih čolnih so topničarji neprenehoma streljali iz topov; ob Ljubljanci so goreli kresovi ter se palile v primernih presledkih smolnate plamenice, in med temi ognji so od barja do Ljubljane stali vojaki v spalirji. Med grom topov se je razlegala godba, vpitje in petje. Na ljubljanskem gradu se je svetil v velikanskih ognjenih črkah napis: „Te Deum laudamus!“ In čarobno je bila razsvetljena tudi barona Žige Zoisa hiša na Bregu, kamor je brodovje dospelo še le o polunoči, in kjer se je izkrcala gospôda.

Slavnost se je tretji dan nadaljevala v gledališči, kamor je imel narod prost vstop; v reduti, kjer je imela gospoda sijajen ples, na

*) Znani so mi samó trije taki trakovi: jednega (zelenega) z napisom „Punbizhi, punzhike“ i. t. d. hrani deželni muzej; drugi (tudi zeleni) z napisom „Zefarja sta vgnala“ i. t. d. je zdaj moj, in tretji od rudeče svile z enakim napisom je lastnina g. c. kr. poštnega uradnika in hišnega posestnika R. Arceta v Ljubljani. Prejel ga je po svoji bábici, ki je bila tudi udeležena pri ljudski veselici l. 1814., in ta trak g. Arceta je g. dr. K. vitez Bleiweis-Trsteniški poslal v deželno razstavo l. 1883. — Trakovi so bili vsi ali zeleni ali rudeči, in g. Karl Deschmann je te misli, da so zeleni pomenili mir, rudeči pa veselje. Pis.

katerega so bili povabljeni posebno vsi imenitni tujci; — in na strelišči, kjer je bilo slovesno streljanje, posebno zategadelj spomina vredno, ker so imele tarče — slovenski napis, najbrž Vodnikov:

„Odrešen je svet,
Od shelesnih nadlog,
Šmo Franzovi spet;
Sahvalen bod' Bog!“

Toda, kam sem zašel? Hotel sem dokazati, da sta Vodnikovi pesmi „Premaga“ in „Mirov god“, in da so tudi trakovi, na katere sta pesmi natisnjeni, iz leta 1814., a ne iz kongresne dobe l. 1821., kakor se je po zmoti trdilo in tudi pisalo. Mislim, da sem to dokazal. Zatorej končam.

Agitator.

Roman.

Spisal Janko Kersnik.

Peto poglavje.

(Dalje.)

Res je tako! A Vas ne bo zanimalo; sigurno ne! Volitve — volitve!“ hitel je koncipijent.

„Oh, to je pa Vaš element!“ smijala se je deklica.

Sela je k mizici pri oknu, in on na nizek stoliček poleg nje. Početkom ni bil namenjen razložiti ji vseh podrobnostij denašnjega svojega poslanstva, a trajalo ni dolgo, in zatekel se je bil v najnatančnejše poročilo o raznih kandidaturah in ob agitaciji, ki se bo gotovo vnela v domačem trgu. Jezil se je govoreč ob vladi, zabavljal kolegi gospodu Antonu in klerikalcem, in ko je omenjal Medena, postal je skoraj strasten in pozabil, da govori z deklico, katëra vendar teško ume razburjenost njegovo.

„Sicer ste pa vendar prijazni z vsemi temi gospodi?“ vprašala je Milica.

„Prijazen? V takem položaji ne velja več prijateljstvo, in še menj prijaznost!“

„To mi je neumljivo!“

„Dozdeva se Vam tako; a le potrpite, gospodična! Želel bi skoraj, da bi Vam bilo zabranjeno tako spoznanje; pa ne bo Vam — gotovo ne! Ko se Vam odkrije življenje z vsemi svojimi strastmi in brezdnimi, s svojimi nadami in prevarami, s srečo in nezrečo — oh, gospodična, ve-